

abril 1980

SERRA D'OR

VERS UNA POLÍTICA FORESTAL
CATALANA

Oriol de Bolòs

LES BRESSOLES A CATALUNYA NORD

Xavier Febrés

PICASSO CERAMISTA

Trinidad Sánchez-Pacheco

passar el dia, empènyer l'any

rudiments d'ètica

Recordo vagament que, abans de la guerra, quan jo feia el segon o el tercer curs del batxillerat, teníem una assignatura que es titulava «Psicologia y ètica». Bé: potser va ser després de la guerra. Tant se val. El cas és que, entre els llibres que ens obligaven a estudiar, n'hi havia un de «rudiments d'ètica». El dubte em ve, quant a la cronologia, del fet que no es tractava d'una «ètica» confessional, i això m'inclina a situar el text en un temps laic i de pretensions «neutralistes». Però, insisteixo, el detall no té cap importància. I, sigui com sigui, aquells «rudiments» devien ser tan plàcidament «rudimentaris» que no m'han deixat ni tan sols un rastre pintoresc en la memòria. En el fons, no crec que l'«ètica» en qüestió fos gaire distinta de la tradicional del catecisme. Al capdavant, totes les «ètiques» s'assemblen les unes a les altres, i molt. Per alguna raó profunda, les societats de tipus més divers i fins i tot antagònics solen coincidir en el terreny de la moral. En un qualsevol punt extrem, sempre hi apareix el «puritanisme»: almenys, en teoria.

Avui, en pensar en aquelles lliçons oblidades, no arribo a imaginar-me com podia anar la cosa. En realitat, les «ètiques» tendeixen, més que no pas a excitar a l'exercici de les virtuts, a condemnar la transgressió d'una «norma». Ja se sap: no és tant, per exemple, induir a la castedat com frenar la luxúria. Excepcions a part, és clar. Les «ètiques» històricament enregistrades —la de Buda o la de Sèneca, en la doctrina, i igualment en la praxi —calvinista o soviètica—, no ofereixen grans diferències, torno a dir-ho. Hauríem de buscar-ne una, i essencial, en l'índole qualificada de la transgressió: conceptes com «pecat» i «delicte» en deriven. En una línia d'hipòtesi, la religiosa, un acte «immoral» es converteix en una ofensa a Déu; en l'altra, la no-religiosa, esdevé una conducta «antisocial», i, per tant, sancionable. Ben mirat, tot es redueix a això: a la conducta «antisocial». I sempre. Només que, quan la teologia s'hi fica, aquest tret as-

sumeix una coloració emotiva especial: no és igual «delinquir» que «pecar».

Una reflexió ràpida sobre el tema ens fa suposar que, al capdavant, la majoria de les filosofies —o totes?—, en secularitzar-se, només han tingut el propòsit de justificar una ètica. Les morals procedents d'una «revelació» no necessiten justificar-se: és Déu mateix qui legisla, i la resta depèn de la «fe» de cadascú. Quan, per principi —i no ha de ser fatalment l'ateisme—, es prescindeix de Déu, l'«ètica» ha de basar-se en unes explicacions racionals plausibles, vàlides en si mateixes i per la seva estricta racionalitat. La filosofia occidental no-cristiana —repeteix Spinoza, i Kant, i Hegel, i la fauna anglesa i la francesa del XVII i del XVIII— fa la impressió de ser només una maniobra preparatòria per avalar una «ètica». Les metafísiques solament són comprensibles quan les relacionem amb la moral: si no, hauríem d'interpretar-les com purs deliris, deliris genials, però deliris. Invoco novament l'anècdota de Kant. Les glorioses filigranes especulatives d'aquest senyor no s'adrecen a un determinat «coneixement» —«coneixement» de què?—: el fingeixen per acabar en conclusions concretes. Equivalents, o quasi, a les d'un vicari de poble...

La gent de la meua edat ha consumit una quantitat considerable de papers «angoixats», i precisament per això. Un dia en van dir «existencialisme». Això és secundari. Tan metafísic pot ser un malabarisme verbal muntat sobre l'«existència» com sobre l'«essència». Descartem-ne, si es vol, Kierkegaard, que era un cristià i de sagristia. L'altre pas fou Nietzsche, i després Heidegger, i Sartre, i els altres. Les meves lectures, en aquesta àrea, no han estat sistemàtiques ni massa àmplies, però sí bastant allucinades i, sobretot, exploratives. ¿Com traure una «moral» del «no-res» metafísic? Un «il·lustrat», o un «llibertí» —Sade mateix—, expeditivament racionalistes, i amb el simplisme propi de l'època, podien divagar en la més vasta ambigüitat o s'apuntaven a la cràpula... Per a ser crapulós, de tota manera, el marquès de Sade també va haver d'inven-

tar-se una filosofia... L'«existencialisme» de la moda dels anys quaranta i cinquanta va ser una temptativa d'«antimetafísica» literària, i tanmateix un «idealisme»: un idealisme curiós.

I per què no acudir al plantejament de Dostoievski? «Si no hi ha Déu, tot és permès.» Era l'opinió d'un Karamàzov. Voltaire, i Hegel, i Kant, s'haurien alarmat davant aquesta formulació estrident. La rutina quotidiana, mentrestant, estimula per la indústria i el comerç del «consumisme», desembocava en una relativa «societat permissiva». La frase de Dostoievski era ingènua. Tot depèn de «Déu»? No: avui, al seu país, Dostoievski comprovaria que una «societat atea» no és gens «permissiva». D'altra banda, la «permissivitat» —abans en deien «tolerància»— manté intacta la «norma»: el «permès» és una concessió i prou. La societat en què vivim continua essent judeocristiana, fillola del Dret romà, i tecnificada. I amb la seva «moral», el negoci obre un espai a la pornografia, a l'hedonisme, a la superació de la misèria. Sobretot, a això: a superar la misèria. En algunes zones, si més no.

Tallaré aquesta divagació amb un escrúpul: què significa el mot «ètica», en els usos de la parla diària? I «moral»? Són tècnicament sinònims, però hi hauria molt a objectar. Ho deixo córrer... Prolongar el comentari ens forçaria a fer unes distincions sociològicament insidioses. La «amoralitat» d'amplis sectors de la nostra societat, sovint hipòcritament dissimulada, no és cap secret per a ningú. No ens ha d'estranyar que abundin les denúncies i les insolències. La «denúncia» encara és puritana; la «insolència», en canvi, podria ser una afirmació en sentit contrari: una negació-afirmació, si se'm permet el joc de paraules. Quan els «transgressors» siguin molts, i això ja ho són, i s'articulin, i pensin en una estratègia mancomunadament corrosiva, la perspectiva serà ben altra, en aquest nivell. Perquè, al cap i a la fi, totes aquestes perplexitats de l'«ètica» pertanyen al món de les «superestructures». Caldria examinar-les amb més calma... — JOAN FUSTER.